

Universiteit
Leiden
The Netherlands

Salduz/Panovits bij jeugdstrafzaken; het volle pond of een onsje minder?

Bruning, M.R.

Citation

Bruning, M. R. (2010). Salduz/Panovits bij jeugdstrafzaken; het volle pond of een onsje minder? *Tijdschrift Voor Familie- En Jeugdrecht*, (2), 54-57. Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/18036>

Version: Not Applicable (or Unknown)

License: [Leiden University Non-exclusive license](#)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/18036>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

FJR

Tijdschrift voor Familie- en Jeugdrecht

Jaargang 32

Februari 2010

2

Afstamming kinderen van samenlevers

Ouderschapsplan en ontvankelijkheid

Het voorstel voor een Europese
Erfrechtverordening

Kluwer

a Wolters Kluwer business

Dr. mr. W.M. Schrama 37
Afstamming kinderen van samenlevers

Dr. mr. T. Liefwaard en dr. mr. E.C.C. Punselie 38
Actualiteiten

Stemming wetsvoorstel aanpassing gemeenschap van goederen aangehouden.

Vervangende toestemming vaccinatie door kinderrechter geweigerd. Concept-wetsvoorstel lesbisch ouderschap in consultatie. Wet versterking slachtoffer strafproces aangenomen door Eerste Kamer. Europese Overeenkomst inzake de adoptie van kinderen ondertekend. Vervangende toestemming vaccinatie door kinderrechter geweigerd.

Prof. mr. P. Vlaardingerbroek 40
In Memoriam Madzy Rood-de Boer

Dr. mr. L.M. Coenraad 41
Ouderschapsplan en ontvankelijkheid

De ervaring, sinds 1 maart 2009 opgedaan met het ouderschapsplan als ontvankelijkheidsvereiste voor het verzoekschrift tot echtscheiding, leert dat de regeling in de praktijk leidt tot vertraging bij het in behandeling nemen en daarmee het uitspreken van de echtscheiding en van niet-kindgerelateerde nevenverzoeken. In deze bijdrage wordt dan ook betoogd dat – mede gelet op de parlementaire discussie – voldoende reden bestaat om de constructie van het ouderschapsplan als ontvankelijkheidsvereiste voor eenzijdige én gemeenschappelijke echtscheidingsverzoeken ter discussie te stellen.

Mr. E.N. Frohn en mr. B.F.P. Lhoëst 47
Het voorstel voor een Europese Erfrechtverordening

De Europese Commissie heeft een concept voor een verordening opgesteld dat tot doel heeft de internationale erfopvolging binnen de EU te vereenvoudigen. In deze bijdrage wordt ingegaan op de hoofdlijnen van dit voorstel. De auteurs zien, ook vanuit hun praktijk met betrekking tot het internationale erfrecht, in het voorstel een goed vertrekpunt voor een voor de EU-burger nuttige regeling.

Prof. mr. drs. M.R. Bruning 54
Salduz/Panovits bij jeugdstrafzaken; het volle pond of een onsje minder?

Mr. I.J. Pieters en mr. P. Dorhout 57
Jurisprudentierubriek

Mededeling 62

Artikelen (maximumlengte in beginsel niet meer dan 4200 woorden, exclusief voetnoten) kunnen naar het redactiesecretariaat worden opgestuurd. De redactie behoudt zich het recht voor ingezonden artikelen te weigeren dan wel te redigeren of in te korten.

Tijdschrift voor
 Familie- en Jeugdrecht

Orgaan van de Vereniging
 voor Familie- en Jeugdrecht

Citeerwijze: FJR jaartal, publicatienummer
 Voorbeeld: FJR 2008, 12

Redactie:

Prof. mr. P. Vlaardingerbroek
 Dr. mr. B. Breederveld
 Prof. mr. drs. M.R. Bruning
 Mr. E.N. Frohn
 Mr. drs. J. Kok
 Dr. mr. T. Liefwaard
 Dr. mr. E.C.C. Punselie
 Dr. mr. W.M. Schrama
 Prof. dr. F. Swennen

Medewerkers:

Dr. mr. K. Blankman
 Dr. mr. L.M. Coenraad
 Prof. mr. J.E. Doek
 Mr. P. Dorhout
 Mr. E.W.M. Gubbels
 Dr. mr. F. Ibili
 Dr. mr. M.J.C. Koens
 Mr. A.P. van der Linden
 Mr. L.J.M. Ling-Ket-On
 Mr. I.J. Pieters
 Dr. mr. J.A.E. van Raak-Kuipers
 Prof. mr. B.E. Reinhartz
 Mr. E.A.M. Scheij
 Mr. P.A.J.Th. van Teeffelen

Redactiesecretaris:

Dr. mr. E.C.C. Punselie
 p/a Ministerie van Justitie, kamer H524
 Postbus 20301
 2500 EH Den Haag
 Tel.: 070-3704427

E-mail: e.punselie@quicknet.nl

Redactieraad:

Prof. dr. G. Baeteman
 Prof. dr. G.P. Hoefnagels
 Mr. I. Jansen

Vereniging voor Familie- en Jeugdrecht:

Aanmeldingen, opzeggingen en adreswijzigingen uitsluitend m.b.t. de vereniging, dus niet m.b.t. het tijdschrift, bij voorkeur per e-mail aan Licht & de Wild Verenigingsmanagement, e-mailadres: erikalicht@planet.nl Postbus 65707, 2506 EA Den Haag, tel.: 070-3628598. Contributie € 35,- per jaar, op rekeningnr. 5409568 ver. voor FJR. <www.fjr.nu>
 ISSN 01650084

 Nederlands uitgeversverbond
Groep uitgevers voor vak en wetenschap

Uitgever:

Kluwer BV
 Mr. drs. N.J.T. Duin (nduin@kluwer.nl)
 Postbus 23, 7400 GA Deventer
 <www.kluwer.nl>

Abonnementen tijdschrift:

Kluwer Afdeling Klantencontacten
 Postbus 878
 7400 AW Deventer

Notitie

Salduz/Panovits bij jeugdstrafzaken; het volle pond of een onsje minder?

21

Prof. mr. drs. M.R. Bruning¹

In het (vanuit kinderrechtenperspectief) baanbrekende arrest van 20 juni 2009 (LJN BH3079) heeft de Hoge Raad – geïnspireerd door de uitspraken van het Europese Hof voor de Rechten van de Mens in de zaken Salduz en Panovits² – geoordeeld dat een aangehouden verdachte voor de aanvang van zijn eerste verhoor dient te worden gewezen op zijn recht op raadpleging van een advocaat, tenzij de verdachte uitdrukkelijk dan wel stilzwijgend in ieder geval ondubbelzinnig afstand van dat recht doet. Indien de verdachte geen afstand doet van het consultatierecht, dient de verdachte binnen de grenzen van het redelijke gebruik te kunnen maken van dit recht. Voor jeugdige verdachten geldt dat zij tevens recht hebben op bijstand door een raadsman of een andere vertrouwenspersoon tijdens het verhoor door

de politie. Het gaat dus om (1) het recht voor jeugdige verdachten op consultatie voorafgaand aan politieverhoor, en (2) het recht op bijstand door een raadsman tijdens politieverhoor. In de jeugdstrafrechtpraktijk heeft dit geleid tot verschillende interpretaties ten aanzien van de reikwijdte van dit recht op bijstand voor en het doen van afstand door minderjarige verdachten.

Zwaarte delict

Het arrest van de Hoge Raad en de door de Hoge Raad gehanteerde bewoordingen in samenhang met het ontbreken van een nadere motivering heeft in de praktijk al snel geleid tot een voortzetting van het dispuut tussen de ‘minimalisten en de expansionisten’³ of, zoals Stapert formuleert, de ‘realos en de idealisten’⁴, waarbij het gaat over de

reikwijdte van het recht van jeugdige verdachten op rechtsbijstand voorafgaand en tijdens politieverhoor. Door het Wetenschappelijk Bureau van het Openbaar Ministerie (hierna: WBOM) is (overigens al voor het arrest van de Hoge Raad) voor strafzaken een standpunt ingenomen waarbij een indeling is gemaakt in drie categorieën zaken.⁵ Voor minderjarige verdachten geldt de volgende regeling. Bij zeer zware strafzaken – categorie A – kan alleen afstand worden gedaan van het consultatierecht in het bijzijn van de advocaat. Bij zaken waarin invertekeringsstelling mogelijk is – categorie B-zaken – wordt de verdachte gewezen op het recht een advocaat te consulteren voorafgaand aan het verhoor, maar kan hiervan door de verdachte afstand worden gedaan. In lichte strafzaken waarin geen invertekeringsstel-

1. Prof. mr. drs. M.R. Bruning is bijzonder hoogleraar Jeugdrecht aan de Universiteit Leiden en is tevens werkzaam bij Defence for Children en redacteur van FJR.

ling mogelijk is – categorie C-zaken – wordt de aangehouden verdachte er op gewezen dat hij voor eigen rekening voorafgaande aan het eerste verhoor een advocaat kan raadplegen. Van dit recht kan door de minderjarige verdachte afstand worden gedaan. Deze interne werkinstructie van het College van Procureurs-Generaal zal, samen met een door de Raden voor rechtsbijstand vastgestelde vergoedingsregeling voor bijstand tijdens politieverhoor, volgens de Minister van Justitie op 1 april 2010 in werking treden. In de werkinstructie is ook geregeld dat als een aangehouden verdachte van een misdrijf gebruikmaakt van zijn recht op een consult voorafgaand aan het politieverhoor, de raadsman twee uur de gelegenheid krijgt zich naar het politiebureau te begeven, waarna hij gedurende maximaal 30 minuten met de aangehouden verdachte kan spreken. In 2010 zal tevens een conceptwetsvoorstel in procedure worden gebracht ten aanzien van de toelating van de raadsman bij politieverhoor.⁶ Het OM koppelt het afstandsrecht kort samengevat aan de zwaarte van het misdrijf waarvan de verdachte wordt verdacht. Een soortgelijk standpunt is ook verwoord door J.A.C. Bartels (*Strafblad* 2009) en A-G Knigge in zijn conclusies bij de drie cassatiezaken die tot de uitspraak van de Hoge Raad op 30 juni 2009 hebben geleid. Kort samengevat komt dit standpunt erop neer dat de aard van het delict een rol dient te spelen bij de beoordeling of de minderjarige verdachte afstand kan doen van het recht op consultatie. Bartels geeft aan bang te zijn dat zonder de mogelijkheid voor jeugdige verdachten om afstand te doen van het recht op consultatie veel jeugdigen voor overtredingen, baldadigheid of winkeldiefstallen wel zes uur op het politiebureau verblijven, terwijl zij voorheen binnen een half uur weer buiten stonden. In dergelijke situaties vindt hij

dat rechtsbescherming een te hoge prijs heeft, bijvoorbeeld een overnachting in de politiecel omdat de jeugdige bij aanhouding laat op de avond pas de volgende ochtend een advocaat kan spreken.

Persoon van de verdachte

Naast de aard van het delict zou ook de persoon van de verdachte een rol moeten spelen bij de beoordeling of afstand kan worden gedaan van het consultatierecht. Zo heeft de Rechtbank Haarlem op 10 november 2009 (*LJN* BK3403) geoordeeld dat een minderjarige in beginsel afstand kan doen van zijn consultatierecht. Dit kan echter alleen indien de minderjarige verdachte heeft begrepen welke rechten hij heeft en wat de consequenties zijn van het doen van afstand van consultatie en bijstand voorafgaand en tijdens politieverhoor. De verhorende verbalisanten dienen zich hiervan te vergewissen. Blijkbaar hebben de Haarlemse dienders geen scherpe blik gehad want het ging in casu om een veertienjarige zwakbegaafde minderjarige. De Rechtbank Haarlem neemt dan ook geen genoegen met de afstandverklaring en vindt dat hierover overleg plaats had moeten vinden met de wettelijk vertegenwoordiger van de verdachte. Ook de Rechtbank Den Haag besliste op 3 september 2009 (*LJN* BJ7233) dat de persoon van de verdachte – samen met het feit dat het om een niet-complexe zaak ging – van belang is bij de beoordeling of de minderjarige verdachte in staat was om ondubbelzinnig afstand te doen van zijn recht op bijstand door een advocaat.

Bijstand voor elke minderjarige verdachte

De Rechtbank Amsterdam heeft gekozen voor een andere benadering, zo blijkt uit het vonnis van 13 november 2009 (*LJN* BK4115). Het OM heeft tegen dit vonnis appel ingesteld bij het Gerechtshof

Amsterdam. De Rechtbank Amsterdam oordeelt dat minderjarige verdachten geen afstand kunnen doen van het consultatierecht omdat minderjarigen meer dan meerderjarigen gevoelig zijn voor druk om afstand te doen, terwijl zij de consequenties daarvan niet goed kunnen overzien. Het recht op consultatie is een fundamenteel grondrecht dat dient te worden nageleefd in alle strafzaken indien er sprake is van een aanhouding. Wel kan een minderjarige na consultatie van een advocaat – telefonisch of in levende lijve – afzien van het recht op aanwezigheid van een advocaat of vertrouwenspersoon bij het politieverhoor. Dit moet dan door de advocaat worden bevestigd.

In een tweede, nog niet gepubliceerde uitspraak (24 september 2009, nr. 13/854677-09) heeft de Rechtbank Amsterdam de motivering van het standpunt dat minderjarigen geen afstand kunnen doen van het consultatierecht aangevuld met een verwijzing naar de art. 3 lid 1 en 37 onder d IVRK en art. 6 EVRM. De rechtbank overweegt

2. EHRM 27 november 2008, *Salduz v. Turkije*; EHRM 11 december 2008, *Panovits v. Cyprus*, zie www.ehrc.coe.int/; zie hierover uitgebreid J.A.C. Bartels, *Salduz/Panovits en jeugdstrafzaken*, *Strafblad* 2009, p. 306-321.

3. Zie de annotatie van T.M. Schalken bij HR 30 juni 2009, *NJ* 2009, 349. Schalken geeft aan dat in de uitspraken *Salduz* en *Panovits* van het EHRM voldoende aanknopingspunten zijn te vinden zijn voor beide standpunten, al pleit hij zelf voor een ruime interpretatie.

4. B. Stapert, 'Salduz een jaar later: op zoek naar grondslagen voor de exacte rol van een advocaat bij het politieverhoor', *NJCM-Bulletin* 2009, nr. 8, p. 882-892; ook Stapert pleit voor een ruime interpretatie van het recht op bijstand tijdens politieverhoor.

5. Zie www.om.nl/organisatie/landelijke/wetenschappelijk/onderpublicaties, *Salduz* standpunt OM 31 juli 2009. Dit standpunt is een voorlopige werkinstructie die geldt totdat er een formele beleidsregel (de in voorbereiding zijnde Aanwijzing Rechtsbijstand Politieverhoor) van het College van Procureurs-Generaal is.

6. Brief van de Minister van Justitie aan de Tweede Kamer van 15 december 2009 (zie www.justitie.nl), in vervolg op de brief van 15 april 2009 (*Kamerstukken II* 2008/09, 31 700 VI, nr. 117).

dat de minderjarige verdachte:

‘gezien het bepaalde in artikel 3, eerste lid, juncto artikel 37 onder d van het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind (IVRK) in samenhang met artikel 6 van het EVRM geen afstand van het consultatierecht kan doen. Een minderjarige kan zijn/haar positie immers minder goed overzien dan een meerderjarige en zou zich sneller dan een meerderjarige onder druk kunnen gevoelen om afstand te doen van het consultatierecht. (...) Het recht van een aangehouden minderjarige verdachte op consultatie van een advocaat vóór de aanvang van het eerste verhoor door de politie is, net als zijn recht op bijstand door een raadsman of een andere vertrouwenspersoon tijdens het verhoor door de politie, een fundamenteel recht dat ten aanzien van alle minderjarige verdachten in alle strafzaken geldt’.

De zienswijze van de Rechtbank Amsterdam benadrukt de meer beïnvloedbare persoon van elke minderjarige verdachte en daar valt veel voor te zeggen. In de hectiek tijdens het verblijf op het politiebureau na aanhouding zal de snelle afronding van dit verblijf voor minderjarige verdachten zwaar wegen en snel een reden kunnen zijn om afstand te doen van het recht op consultatie. Een wijze van informeren over het consultatierecht door verbalisanten zoals uit onderstaand citaat blijkt, zal in de praktijk vaak voorkomen:

‘Voorafgaande aan dit verhoor heeft u recht op overleg met een advocaat. Indien u gebruik wil maken van dit recht onderbreken wij dit verhoor en zal de komst van de advocaat worden afgewacht. Dit betekent dat u langer wordt opgehouden. Wilt u gebruik maken van dit recht? Verdachte heeft aangegeven

geen gebruik te maken van het recht op consultatie’ (uit een PV van verhoor van minderjarige, Rechtbank Amsterdam 24 september 2009, nr. 13/854677-09, niet gepubliceerd).

Veel minderjarige verdachten kunnen bij een eerste indruk een (streetwise) slimme indruk maken, maar uit een later afgenomen persoonlijkheidsonderzoek kan blijken dat er sprake is van een zwakbegaafde en/of beïnvloedbare persoonlijkheid. Maar ook minderjarigen die geen beperking hebben, zullen al snel vatbaar zijn voor het argument om maar aan het verhoor te beginnen zonder voorafgaand overleg met de advocaat omdat zij anders in afwachting van het overleg met de advocaat nog langer in de politiecel zullen moeten wachten. In een dergelijke situatie is er geen sprake van een ongeoorloofde druk, maar is het wel de vraag of de wens om snel naar huis te kunnen gaan opweegt tegen de verstrekkende consequenties die een verhoor zonder voorafgaande juridische bijstand voor de minderjarige verdachte kan hebben. Ook een 17-jarige veelpleger of een 15-jarige VWO-scholier kan op grond van zijn persoonlijkheidskenmerken die lang niet altijd voorafgaande aan een politieverhoor zijn te doorgronden, afstand doen van zijn consultatierecht terwijl hij de consequenties daarvan niet voorziet.

Daarbij biedt de zienswijze van de Rechtbank Amsterdam een belangrijk voordeel, namelijk een duidelijke regel ter voorkoming van rechtsonzekerheid en rechtsongelijkheid. Als het aan het OM ligt, dan zal per geval, in eerste instantie door de verhorende verbalisanten, een inschatting moeten worden gemaakt of de te verhoren minderjarige stevig genoeg in zijn/haar schoenen staat om afstand te doen van het consultatierecht. Nog los van de vraag of politiefunctionarissen

wel in staat zijn en voldoende kennis hebben om als amateurpsycholoog een afweging te maken, loopt het OM een risico dat de rechter later een andere keuze maakt dan de politie. Daar waar de politie op basis van een bekende verklaring meent een ronde zaak te hebben, kan de officier van justitie op de zitting geconfronteerd worden met bewijsproblemen als de verklaring door een andere weging van de rechter niet bruikbaar is en er niet voldoende aanvullend bewijs voorhanden is.

Het koppelen van het geen afstand kunnen doen van het recht op bijstand door een advocaat aan de zwaarte van het strafbare feit, is een weg die eveneens zal leiden tot rechtsonzekerheid. Welke feiten moeten immers als onvoldoende zwaar worden gewogen? Op basis van de indeling van het WBOM valt een steekpartij zonder zwaar letsel die niet een poging doodslag oplevert al onder de B-categorie, wat betekent dat afstand kan worden gedaan. Zeker bij minderjarige verdachten is niet vol te houden dat een dergelijk feit als onvoldoende zwaar moet worden gezien. Is een eenvoudige mishandeling geen ernstig feit, terwijl hiervoor wel voorlopige hechtenis is toegestaan en derhalve dwangmiddelen kunnen worden toegepast? Indien een minderjarige voor eenvoudige mishandeling wordt veroordeeld, leidt dit verder bijvoorbeeld tot verplichte opname van zijn/haar DNA in de DNA-databank en dit betekent dat een verklaring omtrent goed gedrag (VOG) die nodig is voor zijn/haar stage gekoppeld aan een opleiding niet verkregen kan worden; dit zijn ernstige gevolgen voor een minderjarige.

Naar mijn mening zijn alle spelers in het veld van het jeugdstrafrecht gebaat bij heldere en duidelijke spelregels. Bij subjectieve interpretaties die aanleiding geven tot rechtsongelijk-

heid en rechtsonzekerheid is niemand gediend, ook het OM niet. Daarbij sluit de interpretatie van de Rechtbank Amsterdam goed aan op een tweetal recente uitspraken van het Europese Hof voor de Rechten van de Mens, waarin opnieuw wordt benadrukt dat niet gemakkelijk afstand kan worden gedaan van het recht op bijstand door een advocaat bij politieverhoor.⁷ De vertraging die dit voor jeugdige verdachten met zich mee kan brengen, kan door praktische oplossingen zoals de mogelijkheid tot telefonisch consult of een snelle(re) beschikbaarheid van

de raadsman worden ondervangen. Door het recht op bijstand bij politieverhoor te interpreteren als verplichting tot consultatie voor elke minderjarige verdachte voorafgaand aan politieverhoor, waarna een minderjarige alsnog afstand kan doen van zijn recht op bijstand tijdens politieverhoor, wordt de autonomie van de minderjarige maar voor een klein onderdeel beperkt, terwijl deze garantie tot consultatie een belangrijke waarborg biedt voor minderjarige verdachten. De interpretatie die de Rechtbank Amsterdam voorstaat – het volle pond voor minderjarige verdach-

ten bij politieverhoor – doet recht aan deze kwetsbare groep en beantwoordt aan verplichtingen die voortvloeien uit art. 6 EVRM en art. 3 lid 1, 37 sub d en art. 40 lid 2 sub b II IVRK.⁸ Het valt dan ook te hopen dat het Hof Amsterdam in lijn met het IVRK deze zienswijze bestendigt.

7. EHRM 24 september 2009, Pishchalnikov v. Rusland, nr. 7025/04 en EHRM 13 oktober 2009, Dayanan v. Turkije, nr. 7377/03; zie T. Spronken in *Adv.bl.* 4 december 2009, p. 668-671.

8. Zie ook General Comment nr. 10 (Juvenile Justice) van het VN-Comité inzake de Rechten van het Kind, onder par. 23h: *'The child being questioned must have access to a legal or other appropriate representative...'*.